

Đorđe Đorđević, PhD
Full professor
University of Criminal Investigation
and Police Studies

Book review
Received: 4 November 2022
Accepted: 14 November 2022

TERRORISM AS A CATEGORY OF NATIONAL AND INTERNATIONAL CRIMINAL LAW

Prof. Ivana Bodrožić, PhD (2022) *Terrorism as a category of national and international criminal law*. Belgrade: University of Criminal Investigation and Police Studies.

In May 2022, the University of Criminal Investigation and Police Studies published a monograph titled “Terrorism as a category of national and international criminal law” authored by Professor Ivana Bodrožić, PhD, an Associate Professor at this University. The monograph has been a result of the author’s long-term research conducted for the purposes of her doctoral dissertation, which the author defended at the Faculty of Law of the University in Belgrade in 2016. However, the content of the monograph is significantly different from the content of the mentioned doctoral dissertation, because in the period since its defence the author has largely supplemented and enriched it with novelties that have appeared in legislation and in theory related to the issues she dealt with in this work in the meantime.

The problem of terrorism and the fight against this social evil has been very present for many years in numerous professional and scientific works in the fields of sociology, psychology, criminology, criminal investigation, political science, philosophy, etc. and especially in the field of security sciences. All over the world, our country included, hundreds of articles, analyses, studies, monographs and

other professional and scientific works have been written with the aim to analyse and explain better this phenomenon and its causes, as well as to propose the most effective measures for its suppression. This is why it is somewhat surprising that despite this there are very few works in the field of criminal law, although it is an indisputable fact that the criminal law response to terrorism is a very important tool in combating this phenomenon.

In our country, as far as we know, the only monographic study that dealt with this issue is the book “Terrorism from the point of view of criminal law” by Prof. Dušan Jakovljević, PhD, a Professor at the Faculty of Law in Belgrade, published back in 1997. Since then, a large number of articles on this topic have been published, but the monograph by Prof. Bodrožić is certainly the first one which after 25 years deals in a comprehensive way with the criminal-law aspect of the fight against this extremely dangerous social phenomenon. The explanation for this illogicality may lie in the fact that the incrimination of terrorism, although present in our criminal legislation for almost fifty years, has changed several times, along with the entire approach to the criminal-law response to terrorism, which required the researcher to be extremely engaged in researching the genesis of these changes and explaining their causes and desired goals. In this sense, the author certainly made a great effort, which resulted in this very important book from a criminal law point of view.

The monograph “Terrorism as a category of national and international criminal law” is 229 pages long and includes, in addition to an abstract, an introduction, concluding remarks, a list of the literature used and a register of terms, two key chapters, the first one being 2/3, and the second one being 1/3. The author classified and presented the issue of terrorism as a category of criminal law through chapters titled “Terrorism as a category of national criminal law” and “Terrorism as a category of international criminal law”.

Within the first chapter, “Terrorism as a category of national criminal law”, the issue in question is presented through five sections as follows: The origin and chronological development of the crime of terrorism in the national criminal legislation until the adoption of the Criminal Code of Serbia, Terrorism and related crimes in the Criminal Code of Serbia, Law on amendments to the Criminal Code of Serbia from 2012 and the peculiarities of the new approach to defining criminal acts of terrorism, Criminal acts of terrorism in the revisions of the Criminal Code of Serbia after 2012 and Peculiarities and the expanded scope of application of selected general criminal law institutes in the field of criminal acts of terrorism.

In the second chapter, “Terrorism as a category of international criminal law”, the material is divided into four sections, which cover the following: in the first section, the impact of national criminal law solutions on terrorism on international criminal law, then in the second section, the crime of terrorism as a core crime and the possibilities of expansion jurisdiction of the International Criminal Court, then in the third section the problems of determining the features of terrorism as a separate international criminal offense and in the fourth one theoretical proposal that terrorism be prosecuted before the International Criminal Court as a war crime and a crime against humanity.

The first chapter deals with terrorism as a criminal offense in the national criminal legislation of the Republic of Serbia, in all stages of its legislative regulation, and the second chapter analyses the character of terrorism within the norms of international criminal law, as well as the mechanisms available to international criminal justice for potential prosecution of this category of offense. This chapter analyses the potential and desirable options on the standardization of terrorism as a universal criminal law category on the international level, which as such, precisely determined and defined, would be included in the category of international criminal acts in the narrower sense that fall under the actual jurisdiction of the International Criminal Court. In an effort to link the future effective application of norms to a good knowledge of legal, primarily criminal, mechanisms of protection against terrorism, the author provides a detailed chronological account of terrorism in the national criminal legislation before the adoption of the Criminal Code, then in the Criminal Code itself, then after the adoption of the new approaches in determining the criminal offenses of terrorism from 2012, as well as in the redactions that followed.

The presented national criminal law solutions were set as the basis of the second part of the monograph, in which the author tried to prove in a consistent and argumentative manner the hypothesis about the significance and potential of the crime of terrorism within the framework of international criminal law, to indicate the possibilities of the influence of national criminal-law solutions on the international criminal-law definition of terrorism, as well as to point out the importance of the consistent application of criminal law principles, first of all, the principle of legality, but also the principle of cooperation and mutual trust between states, which would ensure a reduced level of national particularism and improve the internationalization of the criminal law regulation of terrorism.

The paper did not analyse individual terrorist events, organizations or statistics of a general type, which the author considered unnecessary in an emphasis

on criminal law research on terrorism. The topic is treated from the aspect of criminal law dogmatics, but also from the aspect of the author's general interest in the importance and scope of law in suppressing and preventing terrorism, as a deviant socio-pathological phenomenon. In a number of places in the monograph, some fundamental issues of shaping the criminal law norm were also pointed out, the influence that politics and criminal-political motives have on determining the characteristics of the analysed criminal act and setting the criminal zone wider than the desirable standards of rational, criminal law norming in a democratic society.

The special importance of this work is reflected in the pointing out of a large number of problematic issues, which in the process of nomotechnical adjustment of the criminal-law response to terrorism, both at the national but also at the lacking and incomplete international criminal-law level, can appear and open up, emphasizing first of all the importance of the predominance of legal in relation to the illegal mechanisms of the fight against terrorism. Among other things, within the framework of the legal mechanisms of the reaction to terrorism, the following negative criminal policy trends were highlighted and marked: excessive criminalization, the expansion of the criminal zone to the area of remote endangerment of the protective object, as well as the tightening of the punitive policy.

This text deals with the current social topic of terrorism in an original and comprehensive way, both from the aspect of the criminal-law provisions of the national legislation of the Republic of Serbia, and from the aspect of international criminal law, which envisages terrorism as a form of contractual crime, which has not yet been defined as a universal, unique international criminal-law category. The originality is manifested in the research idea, structure and content of the text, which start from the place, role and importance of the criminal-law regulation of terrorism from 1973, when it was first envisaged as a criminal offense in the national legislation to the state of the current legislation as of December 1, 2019. Comprehensiveness is ensured through a normative analysis of all legal features of criminal acts of terrorism and accessory incriminations, in each of the redactions of the national criminal-law framework, which included changes in the area of this category of offences, as well as through an analysis of the applications of selected criminal law institutes in this area and some principled issues related to the inconsistencies between legal dogmatic and criminal policy requirements.

The paper is written in a clear and understandable language, and the writing style is good and suitable for postgraduate students, for whom the monograph is primarily intended, as well as for lawyers who deal with this matter theoretically

or in practice. The terminology used is legal and professional, but at the same time adapted to the standards of an average students, who has a basic academic level of knowledge of substantive criminal law as a previous educational background. Comprehensive domestic and foreign literature in this field has been used in the monograph, mostly of recent date, which includes 161 bibliographic units, of which 65 are foreign, among which the works of A. Casses, A. Timmerman, K. Ambos, Ch. Bassiouni, E. M. Wise, C. Roxin, G. Jacobs, M. Mavany, D. Husak, H. Radtke, M. Melia, F. Schmaleger, A. Ashwort and Ch. Safferling. The bibliographic basis of the manuscript includes also a list of 24 legal sources and the same number of Internet sources. All used sources are correctly listed and cited.

At the end of the monograph, a glossary was compiled, from the formal side as the standard expected for the publication of a monograph, but from the material side, viewed as a landmark and incentive for some further research into terrorism by practitioners of substantive criminal law, since each of the selected terms can be viewed and used as the basis of some further detailed research of the mentioned term.

Although it saw the light of day only a few months ago, it can already be said with certainty that the mentioned monograph is very popular among the scientific and professional public. The annual “Law life portal for law and economy” award for a book that made a contribution in the field of law, economics and literature, which the author received for this monograph, supports this claim. Therefore, we can conclude that with the publication of the monograph “Terrorism as a category of national and international criminal law” authored by Prof. Ivana Bodrožić, PhD, our criminal law literature has been significantly enriched in a field where there have long been no comprehensive and thorough scientific works. This book will certainly be essential reading for all those who deal with criminal law theoretically or practically or have a special interest in it.

Prof. dr Đorđe ĐORĐEVIĆ
Redovni profesor
Kriminalističko-polijski univerzitet

Prikaz knjige
Primljeno: 4. novembar 2022. godine
Prihvaćeno: 14 novembar 2022. godine

TERORIZAM KAO KATEGORIJA NACIONALNOG I MEĐUNARODNOG KRIVIČNOG PRAVA

Prof. dr Ivana Bodrožić (2022) *Terorizam kao kategorija nacionalnog i međunarodnog krivičnog prava*. Beograd: Kriminalističko-polijski univerzitet.

Kriminalističko-polijski univerzitet objavio je maja meseca 2022. godine monografiju pod nazivom “*Terorizam kao kategorija nacionalnog i međunarodnog krivičnog prava*” autorke prof. dr Ivane Bodrožić, vanredne profesorke ovog univerziteta. Monografija je nastala na bazi dugogodišnjeg istraživanja autorke rađenog za potrebe doktorske disertacije koju je autorka odbranila na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu 2016. godine. Međutim, sama sadržina monografije značajno se razlikuje od sadržine pomenute doktorske disertacije jer ju je autorka u međuvremenu od njene odbrane u velikoj meri dopunila i obogatila novinama koje su se u međuvremenu javile u zakonodavstvu i u teoriji vezanim za problematiku kojom se u ovom radu bavila.

Problematika terorizma i borbe protiv ovog društvenog zla veoma je prisutna već duži niz godina u brojnim stručnim i naučnim radovima iz oblasti sociologije, psihologija, kriminologije, kriminalistike, politikologije, filozofije i dr, a naročito iz oblasti bezbednosnih nauka. U celom svetu, pa i u našoj zemlji, napisano je stotine članaka, analiza, studija, monografija i drugih stručnih i naučnih radova koji imaju za cilj da analiziraju i bolje objasne ovu pojavu i njene uzroke, kao i da predlože što efikasnije mere za njeno suzbijanje. Zbog toga pomalo čudi

da je uprkos tome radova iz oblasti krivičnog prava veoma malo iako je nesporna činjenica da je krivičnopravno reagovanje na terorizam veoma važno sredstvo u suprotstavljanju ovoj pojavi.

U našoj zemlji, koliko je nama poznato, jedina monografska studija koja se bavila ovom problematikom jeste knjiga „Terorizam sa gledišta krivičnog prava“ prof. dr Dušana Jakovljevića, profesora Pravnog fakulteta u Beogradu, objavljena sada već davne 1997. godine. Od tada je objavljen veći broj članaka na ovu temu, ali je monografija prof. Bodrožić svakako prva koja se posle čitavih 25 godina na jedan celovit način bavi krivičnopravnim aspektom borbe protiv ove izuzetno opasne društvene pojave. Objašnjenje za ovu nelogičnost možda leži u činjenici da se inkriminacija terorizma, iako prisutna u našem krivičnom zakonodavstvu već gotovo pedeset godina, više puta menjala zajedno sa celokupnim pristupom krivičnopravnoj reakciji na terorizam, što je od istraživača tražilo izuzetan angažman u istraživanju geneze ovih promena i objašnjavanju njihovih uzroka i željenih ciljeva. U tom smislu autorka je svakako uložila veliki napor koji je rezultirao ovom, sa krivičnopravnog gledišta, veoma značajnom knjigom.

Monografija „*Terorizam kao kategorija nacionalnog i međunarodnog krivičnog prava*“ obima je 229 stranica i obuhvata, pored apstrakta, uvoda, zaključnih razmatranja, spiska korišćene literature i registra pojmova, dva ključna poglavlja koja se po obimu nalaze u međusobnom odnosu 2/3 prema 1/3, u korist prvog poglavlja. Autorka je pitanje terorizma kao krivičnopravne kategorije podelila i izložila kroz poglavlja koja nose naslov „Terorizam kao kategorija nacionalnog krivičnog prava“ i „Terorizam kao kategorija međunarodnog krivičnog prava“.

U okviru prvog poglavlja, Terorizam kao kategorija nacionalnog krivičnog prava, predmetna problematika je izložena kroz pet odeljaka i to: Nastanak i hronološki razvoj krivičnog dela terorizma u nacionalnom krivičnom zakonodavstvu do usvajanja Krivičnog zakonika Srbije, Terorizam i srodna krivična dela u Krivičnom zakoniku Srbije, Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika Srbije iz 2012. godine i osobenosti novog pristupa definisanju krivičnih dela terorizma, Krivična dela terorizma u redakcijama Krivičnog zakonika Srbije nakon 2012. godine i Osobenosti i prošireni opseg primene odabranih opštih krivičnopravnih instituta u oblasti krivičnih dela terorizma.

U okviru drugog poglavlja, Terorizam kao kategorija međunarodnog krivičnog prava, materija je podeljena u četiri odeljka u okviru kojih se razmatra: u prvom odeljku uticaj nacionalnih krivičnopravnih rešenja terorizma na međunarodno krivično pravo, zatim u drugom odeljku krivično delo terorizma kao *core crime* i mogućnosti proširenja nadležnosti Međunarodnog krivičnog suda, potom u trećem odeljku problemi određenja obeležja terorizma kao zasebnog međunar-

odnog krivičnog dela i u četvrtom teorijski predlozi da se terorizam procesuiria pred Međunarodnim krivičnim sudom kao ratni zločin i zločin protiv čovečnosti.

Prvo poglavlje obrađuje terorizam kao krivično delo u nacionalnom krivičnom zakonodavstvu Republike Srbije, u svim fazama njegovog zakonodavnog regulisanja, a u drugom je analiziran karakter koji terorizam ima u okviru normi međunarodnog krivičnog prava, kao i mehanizmi koji stoje na raspolaganju međunarodnom krivičnom pravosuđu za potencijalno procesuiranje ove kategorije delikata. U ovom poglavlju analiziran je i potencijal i poželjne opcije o normiranju terorizma, kao univerzalne krivičnopravne kategorije na međunarodnom planu, koji bi kao takav, precizno određen i definisan, bio uvršten u kategoriju međunarodnih krivičnih dela u užem smislu, koja ulaze u stvarnu nadležnost Međunarodnog krivičnog suda. U nastojanju da se buduća efikasna primena normi veže za dobro poznavanje pravnih, u prvom redu krivičnopravnih, mehanizama zaštite od terorizma, autorka daje detaljan hronološki prikaz terorizma kako u nacionalnom krivičnom zakonodavstvu pre usvajanja Krivičnog zakonika, potom u samom Krivičnom zakoniku, zatim nakon usvajanja novog pristupa u određivanju krivičnih dela terorizma iz 2012. godine, kao i u redakcijama koje su sledile.

Izložena nacionalna krivičnopravna rešenja postavljena su kao osnov drugog dela monografije, u kojem je autorka pokušala da dosledno i argumentovano dokaže hipotezu o značaju i potencijalu koji krivično delo terorizma ima u okviru međunarodnog krivičnog prava, da ukaže na mogućnosti uticaja nacionalnih krivičnopravnih rešenja na međunarodno krivičnopravno definisanje terorizma, kao i da se i na nivou najmlađe krivičnopravne discipline ukaže na značaj dosledne primene krivičnopravnih principa, najpre principa zakonitosti, ali i principa saradnje i uzajamnog poverenja među državama, koji bi obezbedio smanjeni nivo nacionalnih partikularizama i unapredio internacionalizaciju krivičnopravnog normiranja terorizma.

U radu nisu analizirani pojedini teroristički događaji, organizacije ili statistike opšteg tipa, što je autorka smatrala nepotrebnim u jednom naglašeno krivičnopravnom istraživanju terorizma. Tema je obrađivana sa aspekta krivičnopravne dogmatike, ali je i sa aspekta opšte zainteresovanosti autorke za značaj i domete prava u suzbijanju i sprečavanju terorizma, kao devijantne sociopatološke pojave. Na većem broju mesta u monografiji ukazivano je i na neka načelna pitanja oblikovanja krivičnopravne norme, uticaje koje politika i kriminalnopolitički motivi imaju na određenje obeležja bića analiziranih krivičnih dela i postavljanje kriminalne zone šire od poželjnih standarda racionalnog, krivičnopravnog normiranja u demokratskom društvu.

Poseban značaj ovog rada ogleda se u ukazivanju na veliki broj problem-skih pitanja, koja u procesu nomotehničkog prilagođavanja krivičnogpravnog odgovora na terorizam, i na nacionalnom ali i na nedostajućem i nezaokruženom međunarodnom krivičnogpravnog nivou, mogu da se pojave i otvore, uz naglašavanje najpre značaja prevage pravnih u odnosu na vanpravne mehanizme borbe protiv terorizma. Između ostalog, u okviru pravnih mehanizama reakcije na terorizam, istaknuti su i označeni kao negativni kriminalnopolitički trendovi: prekomerna kriminalizacija, proširivanje kriminalne zone i na oblast udaljenog ugrožavanja zaštitnog objekta, kao i pooštavanje punitivne politike.

Ovaj tekst na originalan i sveobuhvatan način obrađuje aktuelnu društvenu temu terorizma, kako sa aspekta krivičnogpravnih odredaba nacionalnog zakonodavstva Republike Srbije, tako i sa aspekta međunarodnog krivičnog prava, koji terorizam predviđa kao ugovornonastali oblik krivičnog dela, koji još uvek nije definisan kao univerzalna, jedinstvena međunarodna krivičnogpravna kategorija. Originalnost se manifestuje u istraživačkoj ideji, strukturi i sadržaju teksta, koji polaze od mesta, uloge i značaja krivičnogpravnog normiranja terorizma od 1973. godine, kada je prvi put predviđen kao krivično delo u nacionalnom zakonodavstvu do stanja aktuelnog zakonodavstva zaključno sa 1.12. 2019. godine. Sveobuhvatnost je obezbeđena kroz normativnu analizu svih zakonskih obeležja krivičnih dela terorizma i njemu akcesornih inkriminacija, u svakoj od redakcija nacionalnog krivičnogpravnog okvira, koje su uključivale izmene u oblasti ove kategorije delikata, kao i kroz analizu primene odabranih krivičnogpravnih instituta u ovoj oblasti i nekih načelnih pitanja nesaglasnosti između pravnodogmatskih i kriminalnopolitičkih zahteva.

Rad je pisan jasnim i razumljivim jezikom, a stil pisanja je dobar i primeren studentima poslediplomskih studija, čijem je korišćenju monografija najpre namenjena, kao i pravnicima koji se ovom materijom bave teorijski ili u praksi. Korišćena terminologija je pravnička i stručna, ali ujedno prilagođena standarima prosečnog studenta, koji kao prethodno obrazovanje ima osnovni akademski nivo poznavanja materijalnog krivičnog prava. U radu je korišćena bogata domaća i strana literatura iz ove oblasti, uglavnom novijeg datuma, koja obuhvata 161 bibliografsku jedinicu, od kojih je 65 stranih, među kojima se ističu radovi A. Kasezea (*A. Cassese*), A. Timermana (*A. Timmerman*), K. Ambosa (*K. Ambos*), Š. Basiounija (*Ch. Bassiouni*), E. M. Vizea (*E. M. Wise*), K. Roksina (*C. Roxin*), G. Jakobsa (*G. Jacobs*), M. Mavanija (*M. Mavany*), D. Huzaka (*D. Husak*), H. Radtkea (*H. Radtke*), M. Meliu (*M. Melia*), F. Šmalegera (*F. Schmaleger*), A. Ešvorta (*A. Ashwort*) i K. Saferlinga (*Ch. Safferling*). Kao bibliografska podloga rukopisa nalazi se i spisak od 24 pravna izvora i isti broj Internet izvora. Svi korišćeni izvori su korektno navedeni i citirani.

Na kraju monografije sastavljen je pojmovnik, sa formalne strane kao standard očekivan za publikovanje monografije, ali sa materijalne strane posmatrano kao orijentir i podsticaj za neka dalja istraživanja terorizma od strane poslanika materijalnog krivičnog prava, budući da se svaki od izdvojenih pojmova može posmatrati i koristiti kao osnova nekog daljeg detaljnijeg istraživanja navedenog pojma.

Iako je ugledala svetlost dana pre samo nekoliko meseci već se sa sigurnošću može reći da je pomenuta monografija veoma zapažena u krugovima naučne i stručne javnosti. O tome govori i godišnja nagrada „Law life portala za pravo i privredu“ za knjigu koja je dala doprinos u oblasti pravne, ekonomske i književne oblasti, a koju je autorka dobila za ovu monografiju. Stoga možemo da zaključimo da je objavljivanjem monografije *“Terorizam kao kategorija nacionalnog i međunarodnog krivičnog prava”* autorke prof. dr Ivane Bodrožić, naša krivičnopravna literatura značajno obogaćena i to u oblasti u kojoj odavno nije bilo sveobuhvatnih i celovitih naučnih radova. Ova knjiga svakako će biti nezaobilazna literatura za sve one koji se teorijski ili u praksi bave krivičnim pravom ili se za njega posebno interesuju.